

Hedwig Dohm

Sata vuotta liian aikaisin

Sata vuotta liian aikaisin

HEDWIG DOHM

Sata vuotta liian aikaisin

Suomentanut

Aila Tuula Isotalo

Punos

Saksankielinen alkuteos *Werde, die Du bist!* Ilmestyi 1894.

© Punos-kustannus 2022

www.punoskustannus.fi

ISBN 978-952-69621-4-6

ISBN 978-952-69621-5-3 (EPUB)

Kustantaja: Punos-kustannus, Loviisa

Valmistaja: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

Kannen kuva: Pixabay

SISÄLLYS

Esipuhe 7

Sata vuotta liian aikaisin 13

Teoksessa esiintyviä nimiä ja käsitteitä 93

Hedwig Dohmin elämä 97

Lähteet ja kirjallisuutta 103

Suomentajan jälkisanat 107

ESIPUHE

Hedwig Dohm (1831–1919) oli merkittävä saksalainen feministi ja kirjailija. 1870-luvulla hän alkoi osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun. Hän vaati naisille äänioikeutta sekä sukupuolten välille täyttä oikeudellista, sosiaalista ja taloudellista samanarvoisuutta: tasa-arvoa avioliitossa, oikeutta koulutukseen, vapaaseen ammatinvalintaan ja persoonallisuuden kehittämiseen sekä oikeutta seksuaalivalistukseen, raskaudenehkäisyyn ja aborttiin. Hän korosti isien vastuuta lastenhoidossa ja -kasvatuksessa sekä muissa kotitöissä.

Hedwig Dohmin näkemykset olivat vallankumouksellisia. Oman aikansa Saksassa hän oli yksi uudistusmielisimmistä naisten oikeuksien puolestapuhujista – ellei peräti kaikkein radikaalein. Sen seurauksena häntä solvattiin, hänet tehtiin naurunalaiseksi ja hänen perheensä sai uhkauskirjeitä. Iän myötä hän muuttui aina vain radikaalimmaksi. Hän taisteli kirjoittamalla, ei osallistumalla mielenosoitukseen.

Kirjoittajana Hedwig Dohm oli erittäin tuottelias ja monipuolinen. Hän kirjoitti tutkimuksia, satuja, kirjeitä, esseitä, lehtiartikkeleita, kirjallisuusarvosteluja, romaaneja, novelleja, runoja ja huvinäytelmiä. Hän käsitteli hyvin monenlaisia aiheita. Itse hän on sanonut, että kaikki hänen kirjoittamansa palveli naisten asiaa. Hän käytti kirjoituksissaan usein ironiaa, satiiria ja huumoria.

Sata vuotta liian aikaisin

Dohmin lehtiartikkelit ja esseet ovat suoraa puhetta lukijalle. Hänen kaunokirjalliset teoksensa ovat tyyliinsä erilaisia. Pienoisromaani *Sata vuotta liian aikaisin* on niistä ehkä kielellisesti voimakkain ja taitavin. Sen tyyliin kuuluvat lukuisat ajatusviivat, huutomerkki, ja-sanalla alkavat lauseet, toistot, vajaat lauseet ja kesken jäävät ajatukset.

Pienoisromaanissa näkyy Hedwig Dohmin oppineisuus. Kaikkea sitä, mitä hän oli nähnyt, kuullut, lukenut ja kokenut, hän käyttää päähenkilön elämäntarinassa. Hän viittaa muun muassa kirjailijoihin, kuvataiteilijoihin, filosofiin, Rooman historiaan ja kreikkalaisiin jumaltaruihin. Myös kristinuskon ja Raamatun omakohtainen tunteminen tulee selvästi esille. Firenzestä ja Caprista sekä niiden luonnosta ja nähtävyyksistä hän kertoo todella asiantuntevasti.

Sata vuotta liian aikaisin alkaa kuvauksella mielisairaalassa olevasta naisesta, joka täyttää sairaalassa 60 vuotta. Nainen tekee kuolemaa ja antaa lääkärinsä luettavaksi päiväkirjansa. Se muodostaa kirjan pääosan.

Päiväkirja kertoo Agnes Schmidt -nimisen naisen elämäntarinan. Hän on päiväkirjan aloittaessaan 54-vuotias, ja häntä pidetään vanhana naisena. Hän käy läpi elämänsä lapsuudesta lähtien. Hänen tuskin 20-vuotiaana kuollutta veljeään pidettiin paljon parempana kuin häntä, koska veli oli poika ja hän vain tyttö. Agnes ei kerro alkuperäistä sukunimeään. Se kuvastaa 1800-luvun lopun porvariston käsitystä, että naisen tehtävä oli äitiys. Agnes oli sisäistänyt avioliittonsa elämäksi miehensä kautta.

Kirjan pääosa kertoo Agneksen elämästä sen jälkeen, kun hänen miehensä Eduard oli kuollut. Tyttäret olivat perusta-

neet omat perheensä ja asuivat muualla. Agneksen elämä on sisällyksetöntä ja tyhjää. Saamansa perinnön turvin hän lähtee matkalle ensin Pohjanmeren rannalle ja sieltä Italiaan Firenzeen ja lopuksi Caprille. Matkallaan hän jatkaa päiväkirjan kirjoittamista.

Päiväkirjassa on hyvin paljon pohdintaa. Agnes pohdiskelee muun muassa olemassaolon tarkoitusta, vanhenemisestä, ihmisen pienuutta, ihmislajia eläimiin verrattuna, maailmankaikkeuden suuruutta, maapallon mitättömän pientä kokoa, katoavaisuutta, kuolemaa, ikuisuutta ja maapallon loppua. Erityisesti hän arvostelee sitä, että naiset ja miehet elävät täysin eri maailmoissa. Tyttöjen ja poikien kasvatusta on eriytetty toisistaan. Naisen vanhenemiseen suhtaudutaan täysin toisin kuin miehen vanhenemiseen. Vanhaa naista kohdellaan suorastaan loukkaavasti. Naista arvioidaan vain hänen ulkonäkönsä perusteella.

Lopussa päiväkirja muuttuu sekavaksi ja päättyy Caprillla kirjoitettuun katkonaiseen tekstiin, mikä kuvastaa Agneksen sairastumista. Elämänsä viimeiset kaksi vuotta hän viettää mielisairaalassa.

Ennen kuolemaansa hän lausuu sanat, jotka viittaavat kirjan alkuperäiseen nimeen *Werde, die Du bist!* (Tule siksi, joka olet!): ”Kuolemassako minuuteni syntyy? Tulenko tuonpuoleisessa siksi, joka olen?”

Sata vuotta liian aikaisin edustaa realismia, mutta siinä on myös paljon sellaista, mitä realismi omaksui 1800-luvun alkupuolen romantiikan kaudelta. Se sisältää tuolle kaudelle tyyppillistä hyvin monisanaista luonnon, tunnelmien ja tunteiden kuvausta sekä unia ja näkyjä. Teos onkin vahvasti psykologinen kuvaus päähenkilöstä, Agnes Schmidistä.

Realistisen kauden kirjallisuus taas kuvaa todellisuutta, vaikka kertomukset ovat keksittyjä. Dohmin teoksessakin kuvataan asioita todenmukaisesti, myös kurjuutta, likaisuutta ja köyhyyttä, kaikkea sellaista, jota on myös oikeasti olemassa.

Realistinen romaani saattoi suhtautua kriittisesti yhteiskuntaan. Se näkyy myös Dohmin pienoisoromaanissa, jossa arvostellaan kovin sanoin saksalaista yhteiskuntaa ja naisen asemaa perheessä.

Kirjan nimestä

Hedwig Dohm kannatti Friedrich Nietzschen (1844–1900) filosofiaa, mutta ei hyväksynyt tämän käsitystä yli-ihmisestä, joka käsitti vain miehet. Dohm viittasi kirjansa nimellä Nietzschen vuonna 1908 ilmestyneeseen teokseen *Ecce homo: Wie man wird, was man ist*, joka tarkoittaa suomeksi ”katso ihmistä: kuinka tulee siksi mitä on”. Kirjasta on olemassa kaksi suomennosta. Nietzsche käyttää myös käännöstä *Werde der, der du bist* (Tule siksi, joka olet). Ajatus on peräisin kreikkalaiselta Pindarokselta (522/518–442/438 eKr.): γένοι', οἷός ἐσσι μᾶθών, minkä Hedwig Dohm tiesi. Sekä Nietzsche että Pindaros käyttävät miestä tarkoittavia maskuliinimuotoja. *Der* on saksan kielessä maskuliinimuotoinen määräävä artikkeli sekä relatiivi- ja demonstratiivipronomini. Oman kirjansa nimessä *Werde, die Du bist!* Dohm käyttää relatiivipronominista tarkoituksella naista tarkoittavaa feminiinimuotoa *die*.

Koska teoksen sananmukainen käännös ”Tule siksi, joka olet” kuulostaa lähinnä henkisen kehittämisen itsehoito-

Sata vuotta liian aikaisin on ajaton, kielellisesti rikas tarina ikääntyvästä naisesta, joka etsii paikkaansa ja identiteettiään 1800-luvun lopun Saksassa.

Aviomiehen kuoltua nainen lähtee matkalle ja kokee uudenlaista, huumavaa vapautta. Samaan aikaan hän potee maailmantuskaa ja tuntee elämän valuneen hukkaan. Päiväkirjan muodossa nainen käy läpi elämäänsä ja pohtii ihmisen osaa. Hän tekee kärkeviä, edelleen ajankohtaisia huomioita vanhenevan naisen vähäarvoisuudesta. Vähitellen hänen mielenterveytensä alkaa rakoilla ja hän päättyy mielisairaalaan.

Hedwig Dohm (1831-1919) oli merkittävä saksalainen kirjailija ja naisten oikeuksien puolestapuhuja. Hän otti vahvasti kantaa miesten hallitseman yhteiskunnan epäkohtiin ja oli näkemyksissään aikaansa edellä. Tämä pienenisromaani on ensimmäinen suomennos Dohmilta.

www.punoskustannus.fi

